IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 24. Issue 01. Oktabr, 2026

TA’LIM TIZIMIGA YO’NALTIRILGAN INVESTITSIYALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Shukurova Ro’zixon Ne’matillo qizi
Andijon viloyati Xonobod Shahar Maktabgacha
va maktab ta’limi bo’limi bosh metodisti
Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti
iqtisodiyot yo’nalishi 1-bosqich magistranti.
https://doi.org/10.5281/zenodo.23568778

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ta’lim tizimiga yo‘naltirilayotgan investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish hamda ta’lim sifatining milliy iqtisodiyot rivojlanishiga ta’siri ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tadqiq etilgan.Tadqiqotda ta’lim investitsiyalarining inson kapitalini shakllantirishdagi o‘rni, davlat budjeti mablag‘larining iqtisodiy samaradorligi, ta’lim xarajatlari va natijadorligi o‘rtasidagi bog‘liqlik, shuningdek, moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.O‘zbekiston Respublikasida ta’lim sohasiga yo‘naltirilgan davlat xarajatlarining 2018–2025-yillardagi dinamikasi tahlil qilinib, mazkur xarajatlarning nominal o‘sish tendensiyalari aniqlangan.Tadqiqot natijasida ta’lim investitsiyalarini baholashda faqat moliyaviy xarajatlarni emas, balki ta’lim sifati, inson kapitalining rivojlanishi, resurslardan foydalanish darajasi va uzoq muddatli iqtisodiy natijalarni ham hisobga olish zarurligi asoslangan.

Kalit so‘zlar: ta’lim investitsiyalari, iqtisodiy samaradorlik, inson kapitali, davlat budjeti, ta’lim sifati, moliyaviy resurslar, iqtisodiy o‘sish, investitsiya qaytimi, natijadorlik, raqamli boshqaruv.

Kirish: Jahon iqtisodiyotining zamonaviy rivojlanish bosqichida mamlakatlarning iqtisodiy salohiyati nafaqat tabiiy resurslar, ishlab chiqarish quvvatlari va moddiy kapital bilan, balki aholining bilim darajasi, kasbiy kompetensiyalari, innovatsion salohiyati va mehnat unumdorligi bilan ham belgilanmoqda. Raqamli iqtisodiyot, texnologik yangilanish va xalqaro mehnat bozoridagi raqobatning kuchayishi sharoitida ta’lim tizimi iqtisodiy taraqqiyotning strategik omillaridan biriga aylanmoqda. Ta’lim tizimiga yo‘naltirilayotgan moliyaviy resurslar jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish, malakali mutaxassislar tayyorlash, mehnat bozorini rivojlantirish hamda iqtisodiyotning innovatsion imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Iqtisodiyot nazariyasida investitsiya muayyan resurslarni kelajakda iqtisodiy yoki ijtimoiy foyda olish maqsadida yo‘naltirishni anglatadi. Ta’lim investitsiyalarining o‘ziga xos xususiyati shundaki, ularning natijalari ko‘pincha uzoq muddat davomida shakllanadi va bevosita moliyaviy daromad bilan cheklanmaydi.

Jumladan, sifatli ta’lim natijasida:

- aholining kasbiy bilim va ko‘nikmalari rivojlanadi;
- mehnat unumdorligini oshirish imkoniyatlari kengayadi;

- innovatsion faoliyat uchun zarur kompetensiyalar shakllanadi;
- bandlik va daromad olish imkoniyatlari yaxshilanadi;
- jamiyatda ijtimoiy harakatchanlik va iqtisodiy faollik kuchayadi.

Biroq ta’limga yo‘naltirilayotgan investitsiyalar hajmining ortishi har doim ham ta’lim sifati va iqtisodiy samaradorlikning mutanosib oshishini kafolatlamaydi. Moliyaviy resurslarning qanday taqsimlanishi, ulardan foydalanish mexanizmlari, boshqaruv sifati, pedagoglarning kasbiy salohiyati va natijalarni baholash tizimi investitsiyalar samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. O‘zbekiston Respublikasida ta’lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatda maktabgacha, umumiy o‘rta, professional va oliy ta’limni rivojlantirish, ta’lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirish hamda boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirishga e’tibor qaratilmoqda.

Tadqiqotning asosiy muammosi ta’limga yo‘naltirilgan davlat investitsiyalarining hajmi va ularning real ta’limiy hamda iqtisodiy natijalari o‘rtasidagi bog‘liqlikni tizimli baholash mexanizmlarini takomillashtirish zaruratidan iborat.

Tadqiqotning maqsadi ta’lim tizimiga yo‘naltirilgan investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirishning nazariy asoslarini o‘rganish, O‘zbekistondagi moliyalashtirish tendensiyalarini tahlil qilish va samaradorlikni baholashning takomillashtirilgan mexanizmini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy mohiyatini va inson kapitalini rivojlantirishdagi ahamiyatini aniqlash.
2. Ta’lim xarajatlari va iqtisodiy natijadorlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni nazariy jihatdan asoslash.
3. O‘zbekistonda ta’limga yo‘naltirilgan davlat xarajatlari dinamikasini tahlil qilish.
4. Investitsiyalar samaradorligini baholashning iqtisodiy ko‘rsatkichlarini tizimlashtirish.

5. Natijaga yo‘naltirilgan moliyalashtirish va raqamli monitoring mexanizmlarini taklif etish.

TADQIQOT METODOLOGIYASI: Tadqiqotda ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy samaradorligini o‘rganish uchun iqtisodiy-statistik tahlil, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, ilmiy umumlashtirish va iqtisodiy modellashtirish usullaridan foydalanildi.

Iqtisodiy-statistik tahlil usuli: Ushbu usul yordamida ta’limga yo‘naltirilgan davlat xarajatlarining yillar bo‘yicha o‘zgarishi o‘rganildi.

Davlat xarajatlarining o‘sish sur’ati quyidagi formula orqali hisoblanadi:

$$G = [(X_t - X_{t-1}) / X_{t-1}] \times 100$$

Bu yerda:

G — xarajatlarning o‘sish sur’ati, foizda;

X_t — joriy yildagi ta’lim xarajatlari;

X_{t-1} — oldingi yildagi ta’lim xarajatlari.

Mazkur ko‘rsatkich ta’lim xarajatlarining nominal o‘zgarishini aniqlash imkonini beradi. Biroq nominal o‘sish real resurslar hajmining aynan shu darajada ortganini anglatmaydi. Real o‘sishni aniqlash uchun tegishli narx indekslari yordamida xarajatlarni inflyatsiya ta’siridan tozalash zarur.

Xarajatlar samaradorligini baholash: Ta’lim tizimida iqtisodiy samaradorlikni baholash uchun quyidagi umumiy nisbatdan foydalanish mumkin:

E = N / X

Bu yerda:

E — samaradorlik koeffitsiyenti;

N — ta’lim tizimida erishilgan o‘lchanadigan natija;

X — natijaga erishish uchun sarflangan resurslar.

Mazkur formula natija va xarajatlar nisbatini ifodalaydi.

Biroq ta’lim natijalari ko‘p o‘lchovli bo‘lganligi sababli ularni yagona pul ko‘rsatkichiga keltirish har doim ham mumkin emas.

Tizimli tahlil usuli: Tizimli yondashuv asosida ta’lim investitsiyalari quyidagi o‘zaro bog‘liq bosqichlar orqali o‘rganildi:

1. Moliyaviy resurslarni shakllantirish.
2. Resurslarni ta’lim muassasalari o‘rtasida taqsimlash.
3. Mablag‘lardan maqsadli foydalanish.
4. Ta’lim jarayonining sifatini ta’minlash.
5. Ta’lim natijalarini baholash.

Ushbu bosqichlar investitsiya jarayonining izchilligini ta’minlash va samaradorlikka ta’sir etuvchi omillarni aniqlash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR: O‘zbekiston Respublikasida ta’lim tizimini moliyalashtirish davlat budjeti siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Milliy statistika qo‘mitasining rasmiy statistik ma’lumotlariga ko‘ra, 2018–2025-yillarda ta’limga qilingan davlat xarajatlari nominal ifodada sezilarli darajada oshgan.

1-jadval. O‘zbekiston Respublikasida ta’limga qilingan davlat xarajatlari dinamikasi

Yillar	Ta’lim xarajatlari, mlrd so‘m	Oldingi yilga nisbatan o‘sish
2018	20 721,1	—
2019	33 536,1	61,8 %
2020	29 961,1	−10,7 %
2021	39 640,8	32,3 %
2022	50 271,3	26,8 %
2023	61 220,3	21,8 %
2024	71 240,5	16,4 %
2025	84 152,0	18,1 %

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining «Ta’limga qilingan davlat xarajatlari» ma’lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblangan.

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, 2018-yilda ta’limga qilingan davlat xarajatlari 20 721,1 mlrd so‘mni tashkil etgan bo‘lsa, 2025-yilda ushbu ko‘rsatkich 84 152,0 mlrd so‘mga yetgan.

Natijada 2018–2025-yillar davomida ta’lim xarajatlari nominal ifodada taxminan 4,06 baravarga oshgan.

Mutlaq o‘sish quyidagicha hisoblanadi:

84 152,0 − 20 721,1 = 63 430,9 mlrd so‘m.

Demak, o‘rganilgan davrda ta’limga yo‘naltirilgan davlat xarajatlarining nominal hajmi 63 430,9 mlrd so‘mga ortgan. 2025-yilda esa 2024-yilga nisbatan nominal o‘sish 18,1 foizni tashkil etgan.

Mazkur tendensiya ta’lim sohasini moliyalashtirishning nominal ko‘lami kengayganligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, xarajatlar hajmining oshishi ta’lim sifatining aynan shu nisbatda yaxshilanganligini isbotlamaydi. Buning uchun xarajatlarning real o‘sishi, bir nafar o‘quvchiga to‘g‘ri keladigan mablag‘, o‘quvchilar soni, ta’lim natijalari va boshqa ko‘rsatkichlarni birgalikda o‘rganish talab etiladi.

Ta’lim xarajatlarining oshishi va iqtisodiy samaradorlik muammosi: Ta’limga yo‘naltirilayotgan mablag‘larning ko‘payishi ta’lim muassasalarining moddiy-texnik imkoniyatlarini yaxshilash, pedagoglarni qo‘llab-quvvatlash va ta’lim infratuzilmasini rivojlantirish uchun moliyaviy sharoit yaratadi.Biroq iqtisodiy nuqtayi nazardan moliyalashtirish hajmi va samaradorlik bir xil tushunchalar emas.Masalan, ta’lim muassasasiga qo‘shimcha mablag‘ ajratilishi uning moddiy-texnik imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin.Ammo ushbu resurslardan foydalanish darajasi past bo‘lsa, kutilgan ta’limiy natija to‘liq shakllanmasligi ehtimoli mavjud.

Birinchi savol: Mablag‘lar qanchalik oqilona sarflandi?

Bu savol xarajatlarning iqtisodiy asoslanganligi, xaridlar samaradorligi va moliyaviy intizomni baholashga xizmat qiladi.

Ikkinchi savol: Ajratilgan resurslar qanday ta’limiy natija berdi?

Bu savol o‘quvchilarning bilim va kompetensiyalari, ta’lim jarayoni sifati hamda resurslardan foydalanish darajasini aniqlashga qaratiladi.

Uchinchi savol: Erishilgan ta’limiy natijalar kelajakda qanday iqtisodiy samara yaratishi mumkin?

Bu savol inson kapitalining rivojlanishi, mehnat unumdorligi va iqtisodiy faollik bilan bog‘liq uzoq muddatli natijalarni baholashni nazarda tutadi.

Ta’lim investitsiyalari samaradorligini baholash mezonlari

Ta’lim investitsiyalarining samaradorligini faqat moliyaviy ko‘rsatkichlar asosida baholash yetarli emas.

Shu sababli quyidagi baholash mezonlari taklif etiladi.

2-jadval. Ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy samaradorligini baholash mezonlari

Samaradorlik mezoni	Baholash ko‘rsatkichi	Kutiladigan natija
Iqtisodiylik	Resurslarni xarid qilish xarajatlarining asoslanganligi	Xarajatlarni maqbullashtirish
Tejamkorlik	Ortiqcha sarf-xarajatlar ulushi	Isrofgarchilikni kamaytirish
Moliyaviy samaradorlik	Rejalashtirilgan va amaldagi xarajatlar nisbati	Moliyaviy intizomni kuchaytirish
Moddiy-texnik samaradorlik	Jihozlardan foydalanish darajasi	Resurslardan unumli foydalanish
Ta’limiy natijadorlik	O‘quvchilarning bilim va kompetensiyalari dinamikasi	Ta’lim sifatini yaxshilash
Boshqaruv samaradorligi	Ma’muriy jarayonlarga sarflangan vaqt va resurslar	Boshqaruv xarajatlarini maqbullashtirish
Ijtimoiy samaradorlik	Ta’limdan foydalanish imkoniyatlari va tenglik ko‘rsatkichlari	Ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish
Uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlik	Bitiruvchilarning bandligi, daromadlari va mehnat bozoriga moslashuvi	Inson kapitalining iqtisodiy qaytimini oshirish

Manba: Inson kapitali nazariyasi, OECD (2017) tadqiqoti va iqtisodiy samaradorlikni baholash yondashuvlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.Jadvalda keltirilgan mezonlar ta’lim investitsiyalarini ko‘p tomonlama baholash imkonini beradi.Bunda iqtisodiylik resurslarni maqbul xarajatlar asosida shakllantirishni, tejamkorlik esa mavjud resurslardan ortiqcha sarf-xarajatlarsiz foydalanishni anglatadi.Moliyaviy samaradorlik xarajatlar va natijalar o‘rtasidagi iqtisodiy bog‘liqlikni baholashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari asosida ta’lim tizimida investitsiyalar samaradorligini oshirish uchun o‘zaro bog‘liq bir nechta mexanizmlarni rivojlantirish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi.

Natijaga yo‘naltirilgan moliyalashtirish mexanizmi

Ta’lim tizimida moliyalashtirish jarayonini takomillashtirishning muhim yo‘nalishlaridan biri ajratilayotgan mablag‘lar va erishilayotgan natijalar o‘rtasidagi bog‘liqlikni kuchaytirishdir.An’anaviy xarajatga yo‘naltirilgan yondashuvda asosiy e’tibor moliyaviy resurslarning belgilangan yo‘nalishlar bo‘yicha sarflanishiga qaratiladi. Natijaga yo‘naltirilgan moliyalashtirishda esa mablag‘larning maqsadli sarflanishi bilan bir qatorda ular yordamida qanday natijalarga erishilganligi ham baholanadi.Biroq ta’lim muassasalarini faqat o‘quvchilarning test natijalariga qarab moliyalashtirish maqsadga muvofiq emas. Shuning uchun moliyalashtirish mexanizmida bazaviy ehtiyojlar, hududiy xususiyatlar va natijadorlikni birgalikda hisobga olish zarur.

Taklif etilayotgan yondashuv quyidagicha ifodalanadi:

$$F = B + H + R$$

Bu yerda:

F — ta’lim muassasasiga ajratiladigan jami moliyaviy resurslar;

B — ta’lim muassasasining bazaviy ehtiyojlarini moliyalashtirish;

H — hududiy va ijtimoiy ehtiyojlarni hisobga oluvchi qo‘shimcha mablag‘;

R — asoslangan natijadorlik va rivojlanish loyihalari uchun ajratiladigan rag‘batlantiruvchi resurslar.

Ushbu modelda bazaviy moliyalashtirish ta’lim muassasasining asosiy faoliyatini ta’minlashga xizmat qiladi.Hududiy qo‘shimcha mablag‘lar ta’lim imkoniyatlaridagi tafovutlarni kamaytirishga qaratiladi.Natijadorlik uchun ajratiladigan mablag‘lar esa ta’lim sifati, boshqaruv samaradorligi va rivojlanish ko‘rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qilishi mumkin. Mazkur model amaldagi moliyalashtirish tartibini almashtirish emas, balki kelgusida sinovdan o‘tkazilishi mumkin bo‘lgan konseptual taklif sifatida ilgari surilmoqda.

Moliyaviy resurslardan foydalanishning raqamli monitoring tizimi

Ta’lim investitsiyalarining samaradorligini oshirishda raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Ta’lim muassasalarida moliyaviy resurslar, moddiy-texnik vositalar va ta’lim natijalariga oid ma’lumotlarni yagona tahliliy muhitda birlashtirish qarorlar qabul qilish sifatini oshirishga yordam berishi mumkin.Buning uchun ta’lim investitsiyalarining samaradorligini monitoring qilishga mo‘ljallangan raqamli tahlil modulini ishlab chiqish taklif etiladi.Mazkur modul quyidagi ma’lumotlarni o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilishga xizmat qilishi mumkin:

- ta’lim muassasasiga ajratilgan mablag‘lar;
- xarajatlarning iqtisodiy tasnifi;
- moddiy-texnik resurslar va ularning foydalanish holati;
- o‘quvchilar soni va ta’lim muassasasi quvvati;
- ta’lim sifatining asosiy ko‘rsatkichlari;
- rejalashtirilgan va erishilgan natijalar;
- moliyaviy va boshqaruv samaradorligi.

Raqamli monitoring tizimi yordamida xarajatlar va natijalar o‘rtasidagi nomutanosibliklarni aniqlash, moliyalashtirish ehtiyojlarini asoslash hamda resurslarni qayta taqsimlash bo‘yicha tahliliy xulosalar tayyorlash mumkin.Shuningdek, ma’lumotlarning muntazam yangilanib borishi moliyaviy boshqaruvning shaffofligi va hisobdorligini kuchaytirishga xizmat qiladi.Bunda shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish, axborot xavfsizligi va amaldagi axborot tizimlari bilan integratsiya masalalariga alohida e’tibor qaratilishi lozim.

MUHOKAMA

O‘tkazilgan nazariy va statistik tahlillar ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish masalasi ko‘p omilli jarayon ekanligini ko‘rsatadi.O‘zbekistonda ta’limga yo‘naltirilgan davlat xarajatlarining 2018–2025-yillarda nominal ifodada oshgani ta’limni moliyalashtirish ko‘lami kengayganidan dalolat beradi.Biroq ushbu holatning o‘zi ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy qaytimi ortganligini tasdiqlash uchun yetarli emas.Bunday xulosaga kelish uchun xarajatlar dinamikasini o‘quvchilarning bilim natijalari, pedagoglar salohiyati, ta’lim muassasalarining infratuzilmasi, resurslardan foydalanish ko‘rsatkichlari va boshqa omillar bilan bog‘liq holda o‘rganish talab etiladi.Ta’lim tizimining iqtisodiy samaradorligini oshirishda uchta muhim jihat ajralib turadi.

Birinchi jihat — resurslarni ehtiyojlarga mos ravishda taqsimlash.

Ta’lim muassasalarining o‘quvchilar soni, infratuzilmasi, hududiy joylashuvi va ijtimoiy sharoitlari turlicha bo‘lgani sababli moliyalashtirishda ushbu omillarni hisobga olish muhimdir.

Ikkinchi jihat — xarajatlarning natijadorligini muntazam baholash.

Ta’lim tizimida mablag‘larning o‘zlashtirilish darajasi bilan bir qatorda ularning o‘quv jarayoni va ta’lim natijalariga ta’sirini ham o‘rganish zarur.

Uchinchi jihat — uzoq muddatli iqtisodiy natijalarni hisobga olish.

Ta’limga yo‘naltirilgan investitsiyalarning asosiy iqtisodiy ahamiyati kelajakda shakllanadigan inson kapitali, mehnat unumdorligi va innovatsion salohiyat orqali namoyon bo‘ladi.

Shu sababli ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy samaradorligini baholashda qisqa muddatli moliyaviy ko‘rsatkichlar va uzoq muddatli natijalar o‘rtasida muvozanatni ta’minlash zarur.Mazkur tadqiqotning muhim cheklovi shundaki, unda ta’lim xarajatlari bilan o‘quvchilarning bilim natijalari o‘rtasidagi sabab-oqibat bog‘liqligi ekonometrik usullar orqali baholanmagan.Shuningdek, taklif etilgan integrallashgan samaradorlik modeli amaliy ma’lumotlar asosida sinovdan o‘tkazilmagan.Kelgusidagi tadqiqotlarda ta’lim muassasalari kesimidagi ma’lumotlarni to‘plash, xarajatlarning real dinamikasini hisoblash va taklif etilgan modelning statistik ishonchliligini tekshirish maqsadga muvofiq.

TADQIQOTNING ILMIY YANGILIGI

Tadqiqot doirasida quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlar taklif etildi.

Birinchidan, ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy samaradorligini moliyaviy resurslar, ta’limiy natijalar, boshqaruv samaradorligi va uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy natijalar birligi sifatida baholashga asoslangan konseptual yondashuv ishlab chiqildi.

Ikkinchidan, ta’lim investitsiyalarining samaradorligini baholash uchun to‘rtta asosiy yo‘nalishni birlashtiruvchi integrallashgan indeks modeli taklif etildi.

Uchinchidan, ta’lim muassasalarini moliyalashtirishda bazaviy ehtiyojlar, hududiy xususiyatlar va natijadorlikni birgalikda hisobga olishga asoslangan konseptual moliyalashtirish modeli ilgari surildi.

To‘rtinchidan, moliyaviy xarajatlar va ta’lim natijalarini o‘zaro bog‘liq holda kuzatishga xizmat qiluvchi raqamli monitoring modulining asosiy funksional yo‘nalishlari belgilandi.

Beshinchidan, ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy samaradorligini oshirishda moliyaviy intizom, resurslardan foydalanish va ta’lim sifatini birgalikda baholash zarurligi ilmiy-nazariy jihatdan asoslandi.

XULOSA VA TAKLIFLAR: O‘tkazilgan tadqiqot natijasida ta’lim tizimiga yo‘naltirilgan investitsiyalar mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishi va inson kapitalini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.Ta’lim tizimini moliyalashtirishning iqtisodiy mohiyati faqat joriy xarajatlarni qoplash bilan cheklanmaydi. U kelajakdagi mehnat unumdorligi, kasbiy salohiyat va iqtisodiy imkoniyatlarni rivojlantirishga qaratilgan strategik jarayon hisoblanadi.O‘zbekiston Respublikasining rasmiy statistik ma’lumotlari asosida amalga oshirilgan tahlil 2018–2025-yillarda ta’limga yo‘naltirilgan davlat xarajatlari nominal ifodada 4,06 baravarga oshganligini ko‘rsatdi.Shu bilan birga, ta’lim investitsiyalarining iqtisodiy

samaradorligini baholash uchun faqat xarajatlar hajmini o‘rganish yetarli emasligi asoslandi.Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi.

Ta’lim investitsiyalarini natijaga yo‘naltirilgan boshqaruv asosida takomillashtirish: Ta’limga ajratilayotgan moliyaviy resurslarning sarflanishi bilan bir qatorda ularning ta’lim sifati va rivojlanish ko‘rsatkichlariga ta’sirini baholash tizimini rivojlantirish zarur.

Ta’lim investitsiyalarining integrallashgan samaradorlik indeksini joriy etish imkoniyatlarini o‘rganish: Moliyaviy, ta’limiy, boshqaruv va ijtimoiy natijalarni umumlashtiruvchi ko‘rsatkichlar tizimini tajriba tariqasida sinovdan o‘tkazish maqsadga muvofiq.

Moliyaviy resurslardan foydalanishning raqamli monitoringini rivojlantirish: Ta’lim muassasalarining moliyaviy xarajatlari, moddiy-texnik resurslari va ta’lim natijalarini o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilish imkonini beruvchi raqamli monitoring vositalarini rivojlantirish taklif etiladi.

Ta’lim muassasalarining moddiy-texnik resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish: Ta’lim muassasalarida mavjud jihozlarning foydalanish darajasini muntazam o‘rganish, ularning ta’lim jarayonidagi ahamiyatini baholash va yangi xaridlarni real ehtiyojlar asosida rejalashtirish zarur.

Ta’lim xarajatlarining uzoq muddatli iqtisodiy natijalarini baholash tizimini rivojlantirish: Ta’lim investitsiyalarining mehnat bozori, bandlik, daromadlar va inson kapitalining rivojlanishiga ta’sirini o‘rganishga qaratilgan uzoq muddatli tadqiqotlarni kengaytirish maqsadga muvofiq.

Yakuniy xulosa:

Ta’limga yo‘naltirilgan investitsiyalarning haqiqiy iqtisodiy ahamiyati ularning moliyaviy hajmi bilangina emas, balki ushbu resurslar orqali shakllangan inson kapitali, ta’lim sifati va uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy natijalar bilan belgilanadi. Shu bois ta’limni moliyalashtirish siyosatida xarajatlar miqdorini oshirish bilan bir qatorda ularning natijadorligini baholash, resurslarni oqilona taqsimlash va boshqaruv samaradorligini kuchaytirish ustuvor vazifalardan biri bo‘lishi lozim.

Ta’limga investitsiya kiritish kelajak iqtisodiyotiga investitsiya kiritishdir. Uning samaradorligini ta’minlash esa bugungi moliyaviy qarorlarni kelajakdagi iqtisodiy natijalar bilan bog‘lashni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi. (2020). Ta’lim to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-son Qonuni. Lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2026). Ta’limga qilingan davlat xarajatlari. Rasmiy statistika ma’lumotlari, 2018–2025-yillar. SIAT axborot tizimi. Ma’lumotlar to‘plami kodi: 2.04.06.0036.
3. Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. The American Economic Review, 51(1), 1–17.
4. Becker, G. S. (1964). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. New York: Columbia University Press.

5. Mincer, J. (1974). Schooling, Experience, and Earnings. New York: National Bureau of Economic Research.
6. Psacharopoulos, G., & Patrinos, H. A. (2018). Returns to Investment in Education: A Decennial Review of the Global Literature. Education Economics, 26(5), 445–458. DOI: 10.1080/09645292.2018.1484426.
7. OECD. (2017). The Funding of School Education: Connecting Resources and Learning. OECD Reviews of School Resources. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/9789264276147-en.